

TÓM TẮT VĂN BẢN TỰ SỰ

(Dựa theo nhân vật chính)

A – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Giúp HS :

- Nắm được mục đích, yêu cầu và cách thức tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính.
- Tóm tắt được những văn bản tự sự đơn giản, có độ dài vừa phải (truyện ngắn) dựa theo nhân vật chính.

B – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

I – NỘI DUNG

1. Đặc điểm bài học

Ở THCS (lớp 8 và lớp 9), HS đã được học cách tóm tắt văn bản tự sự. Các em đã hiểu được thế nào là tóm tắt văn bản tự sự, mục đích, vai trò và sự cần thiết phải tóm tắt cũng như yêu cầu và cách thức tóm tắt. Nhìn đại thể, HS đã nắm được các nội dung cụ thể sau :

- Tóm tắt văn bản tự sự là dùng lời văn của mình giới thiệu một cách ngắn gọn nội dung chính : sự việc tiêu biểu và các nhân vật chính.

– Tóm tắt văn bản tự sự giúp cho người đọc và người nghe nắm được nội dung chính của văn bản. Bản tóm tắt cần phản ánh trung thành nội dung văn bản cần tóm tắt.

– Để tóm tắt, cần đọc kỹ để hiểu đúng văn bản, xác định được nội dung chính (các sự việc và nhân vật chính), sắp xếp các nội dung đó theo một trình tự hợp lý rồi viết văn bản tóm tắt thật ngắn gọn và đáp ứng các yêu cầu của một văn bản.

Lên lớp 10, HS tiếp tục được rèn luyện viết nhiều loại văn bản khác nhau (văn bản tự sự, văn bản thuyết minh) nhưng không lặp lại những gì đã được học ở THCS. HS được học cách tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính. Trong một văn bản tự sự thường có nhiều nhân vật khác nhau nhưng bao giờ cũng có một hoặc một số nhân vật chính. Nhân vật chính là nhân vật xuất hiện nhiều trong văn bản, đóng vai trò trung tâm tạo nên mối quan hệ giữa các nhân vật, góp phần quyết định vào việc thể hiện chủ đề, tư tưởng của văn bản. Quan niệm và cách cảm nhận xã hội, con người của nhà văn cũng được thể hiện qua cách xây dựng nhân vật chính trong các sự kiện, các mối quan hệ giữa các nhân vật. Bởi vậy, tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính sẽ giúp người đọc, người nghe phân tích nhân vật sâu hơn và hiểu toàn bộ văn bản tốt hơn.

2. Trọng tâm bài học

Tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính là viết hoặc kể lại một cách ngắn gọn những sự việc chính xảy ra với nhân vật đó trong mối quan hệ với các nhân vật khác, với toàn bộ diễn biến của cốt truyện. Muốn tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính, cần đọc kỹ văn bản, xác định nhân vật chính và các sự việc tiêu biểu liên quan đến nhân vật đó. Bản tóm tắt cần nêu được câu chuyện của nhân vật chính và các sự việc tiêu biểu góp phần khắc họa hình ảnh, đặc điểm của nhân vật đó.

Những điều vừa trình bày trên đây đòi hỏi GV yêu cầu HS ôn lại những kiến thức : Thế nào là nhân vật văn học ? Nhân vật chính là nhân vật như thế nào ? Mối quan hệ giữa các nhân vật chính với nhau và với các nhân vật phụ.

Thời gian để dạy bài này chỉ có một tiết nên GV yêu cầu HS ôn lại những kiến thức đã học trước ở nhà, để dành phần lớn thời gian trên lớp cho việc luyện cách tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính.

II – PHƯƠNG PHÁP VÀ TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phương pháp dạy học

– Mục I : Sử dụng câu hỏi để ôn tập những kiến thức đã học hoặc cho HS đọc SGK và trình bày trước lớp.

– Mục II : GV tổ chức cho HS tiến hành tóm tắt một văn bản cụ thể rồi thảo luận rút ra cách tóm tắt dựa theo nhân vật chính.

2. Tiến trình tổ chức dạy học

a) *Mục đích, yêu cầu tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính*

GV nêu một số câu hỏi và yêu cầu HS trả lời :

- Tóm tắt văn bản tự sự là gì ?
- Mục đích và yêu cầu của việc tóm tắt văn bản tự sự ?
- Để tóm tắt văn bản tự sự cần phải làm những việc gì ?

Sau khi HS trả lời và thảo luận bổ sung, GV diễn giảng nhằm khái quát và nêu bật một số kiến thức cơ bản mà HS cần phải nắm được.

b) *Cách tóm tắt văn bản tự sự dựa theo nhân vật chính*

– Hướng dẫn HS ôn lại những kiến thức liên quan đến nhân vật và nhân vật chính trong văn bản tự sự.

GV nêu câu hỏi :

- + Nhân vật văn học là gì ?
- + Thế nào là nhân vật chính ?

Sau đó GV tổng kết lại và nhấn mạnh những nội dung cơ bản.

– Yêu cầu HS đọc *Truyện An Dương Vương và Mị Châu – Trọng Thuỷ*, sau đó xác định nhân vật chính của truyện.

GV nêu câu hỏi :

- + Truyện có những nhân vật nào ?
- + Trong số các nhân vật đó, ai là nhân vật chính ?
- Yêu cầu HS tóm tắt truyện dựa theo nhân vật An Dương Vương.

GV lần lượt cho HS thực hiện các yêu cầu ở mục II điểm (b) trong SGK để tìm hiểu về nhân vật này: các hành động, lời nói và việc làm trong mối quan hệ với các nhân vật khác và diễn biến của toàn bộ câu chuyện. Có thể tham khảo văn bản tóm tắt sau :

An Dương Vương xây Loa Thành cù đắp xong lại đổ. Mãi sau, nhà vua được thần Rùa Vàng giúp đỡ mới xây xong thành. Thần còn cho An Dương Vương chiếc vuốt để làm lẫy nô chống giặc ngoại xâm. Triệu Đà đem quân sang xâm lược Âu Lạc nhưng bị đánh bại. Ít lâu sau, Triệu Đà cầu hôn Mị Châu – con gái của An Dương Vương – cho con trai mình là Trọng Thuỷ. Lợi dụng sự ngây thơ và cả tin của Mị Châu, Trọng Thuỷ đánh tráo lẫy nô thần mang về nước cho Triệu Đà. Triệu Đà lại cất quân sang xâm lược Âu Lạc. Mất lẫy nô thần, An Dương Vương thua trận bèn cùng Mị Châu lên ngựa chạy về phương Nam. Nhà vua cầu cứu Rùa Vàng và được thần cho biết: "Kẻ ngồi sau lưng chính là giặc đó!". Hiểu nguồn con, vua rút kiếm chém Mị Châu, sau đó cầm súng té giặc theo Rùa Vàng xuống biển.

– Hướng dẫn HS tóm tắt truyện dựa theo nhân vật Mị Châu.

GV gợi ý HS cách làm giống như cách tóm tắt truyện dựa theo nhân vật An Dương Vương và cho HS tiến hành tóm tắt. Có thể tham khảo văn bản tóm tắt sau :

Mị Châu là con gái vua An Dương Vương. Sau khi vua cha xây được thành và có lũy nỏ thần, Mị Châu được gả cho Trọng Thuỷ, con trai của Triệu Đà, người đã cù binh sang xâm lược Âu Lạc và bị An Dương Vương đánh bại. Tin yêu chồng và mất cảnh giác, Mị Châu bị Trọng Thuỷ đánh tráo lũy nỏ thần. Triệu Đà lại cất quân sang Âu Lạc và đánh bại An Dương Vương. Mị Châu theo cha chạy trốn, vừa chạy vừa rắc lông ngỗng chỉ đường cho chồng. Thần Rùa Vàng hiện lên và báo cho nhà vua biết Mị Châu chính là giặc. Trước khi bị vua cha chém, Mị Châu khấn : nếu mình có lòng phản nghịch thì chết đi sẽ hoá thành cát bụi, còn nếu một lòng trung hiếu mà bị lừa dối thì sẽ hoá thành châu ngọc. Mị Châu chết, máu chảy xuống nước, trai sò ăn phải đều biến thành hạt châu.

– Cuối cùng, GV cho HS thảo luận tập thể cách tóm tắt truyện dựa theo nhân vật chính và đọc phần *Ghi nhớ* trong SGK.

III – KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ – GỌI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Kiểm tra, đánh giá

Việc kiểm tra, đánh giá được tiến hành đồng thời với việc hướng dẫn HS thực hiện các yêu cầu ở mục II, SGK.

2. Gọi ý giải bài tập

Nếu còn thời gian, GV có thể cho HS làm bài tập 1 ở lớp, các bài tập còn lại HS tự làm ở nhà.

Bài tập 1

Bài tập này giúp HS nhận biết việc tóm tắt văn bản tự sự nhằm nhiều mục đích khác nhau và có nhiều cách tóm tắt khác nhau.

a) – Bản tóm tắt (1) tóm tắt toàn bộ câu chuyện để giúp người đọc hiểu và nhớ văn bản.

– Bản tóm tắt (2) bắt đầu từ "Chàng Trương đi đánh giặc" đến "thì không kịp nữa". Đoạn tóm tắt này được dùng làm dẫn chứng để làm sáng tỏ một ý kiến.

b) – Bản tóm tắt (1) tóm tắt đầy đủ câu chuyện.

– Bản tóm tắt (2) chỉ lựa chọn một số sự việc, chi tiết tiêu biểu phục vụ cho việc làm sáng tỏ một ý kiến.

Bài tập 2

Cách làm giống như tóm tắt truyện dựa theo các nhân vật An Dương Vương và Mị Châu.